

КОНСТИТУЦІЯ 1923 РОКУ В ІСТОРІЇ РУМУНІЇ: ПОЛІТИЧНА БОРотьБА ТА ДЕМОКРАТИЧНІ ВИКЛИКИ

Кушнір Я.В.,

викладач кафедри фундаментальних юридичних дисциплін
юридичного факультету

ПВНЗ «Буковинський університет»

ORCID: 0009-0006-2427-4796

Кушнір Я.В. Конституція 1923 року в історії Румунії: політична боротьба та демократичні виклики.

Стаття присвячена аналізу прийняття Конституції Румунії 1923 року та її впливу на політичну й правову систему країни. Автор розглядає історичні передумови створення цього документа, зокрема зміну державного статусу Буковини та Бессарабії після Першої світової війни. Особлива увага приділена політичним дискусіям навколо ухвалення Конституції, зокрема протистоянню між ліберальною більшістю та опозиційними силами, які ставили під сумнів її демократичний характер та реальні механізми забезпечення прав громадян.

У статті здійснено детальний аналіз основних положень Конституції 1923 року, її подібності до Конституції 1866 року та нововведень, спрямованих на розширення громадянських прав і свобод. Окремо досліджено питання виборчої системи, правового статусу громадян, соціальних гарантій, а також ролі парламентської монархії у політичному устрої Румунії. Висвітлено механізм ухвалення законів, роль короля та уряду у формуванні державної політики, а також взаємодію між законодавчою та виконавчою гілками влади.

Окремий акцент зроблено на впливі зовнішніх чинників на конституційний процес, зокрема міжнародних політичних реалій того часу. Автор зазначає, що попри проголошені демократичні принципи, Конституція 1923 року викликала значні суперечки через труднощі у її реалізації та ефективність захисту прав громадян.

У підсумку робиться висновок, що Конституція 1923 року стала важливим кроком у правовому розвитку Румунії, заклавши підґрунт для модернізації державного управління та зміцнення правових основ парламентської монархії. Вона сприяла розширенню виборчих прав, формуванню системи політичних інститутів та частковому посиленню соціальних гарантій. Політична боротьба між урядом і опозицією, а також нестабільність внутрішньої та зовнішньої політики Румунії призвели до необхідності подальших конституційних змін у міжвоєнний період. Конституція 1923 року стала символом прагнення до демократичних реформ, але її практична реалізація засвідчила складність впровадження демократичних норм у нестабільному політичному середовищі.

Ключові слова: Конституція Румунії 1923 року, державний устрій, громадянські права, конституційна монархія, політичні реформи.

Kushnir Ya.V. The 1923 Constitution in the history of Romania: political struggles and democratic challenges.

The article is devoted to the analysis of the adoption of the 1923 Constitution of Romania and its impact on the country's political and legal system. The author examines the historical prerequisites for the creation of this document, particularly the change in the state status of Bukovina and Bessarabia after World War I. Special attention is paid to the political debates surrounding the adoption of the Constitution, especially the confrontation between the liberal majority and opposition forces, which questioned its democratic nature and the real mechanisms for ensuring citizens' rights.

The article provides a detailed analysis of the main provisions of the 1923 Constitution, its similarities with the 1866 Constitution, and the innovations aimed at expanding civil rights and freedoms. The study explores issues related to the electoral system, the legal status of citizens, social guarantees, and the role of the parliamentary monarchy in Romania's political system. The article highlights the legislative process, the role of the king and the government in shaping state policy, and the interaction between the legislative and executive branches of power.

A particular focus is placed on the influence of external factors on the constitutional process, especially the international political realities of that time. The author notes that despite the proclaimed democratic principles, the 1923 Constitution generated significant controversies due to difficulties in its implementation and the effectiveness of protecting citizens' rights.

In conclusion, the article asserts that the 1923 Constitution was an important step in Romania's legal development, laying the foundation for the modernization of state governance and strengthening the legal framework of the parliamentary monarchy. It contributed to the expansion of voting rights, the formation of political institutions, and a partial strengthening of social guarantees. The political struggle between the government and the opposition, along with the instability of Romania's domestic and foreign policy, led to the need for further constitutional changes during the interwar period. The 1923 Constitution became a symbol of the aspiration for democratic reforms, but its practical implementation demonstrated the challenges of enforcing democratic norms in an unstable political environment.

Key words: 1923 Constitution of Romania, state structure, civil rights, parliamentary monarchy, political reforms.

Постановка проблеми. Дослідження історії конституційного розвитку Румунії в контексті трансформаційного періоду після Першої світової війни залишається актуальним для розуміння політичних та правових змін у регіоні. Особливо важливим є аналіз Конституції 1923 року, яка заклала основи буржуазно-демократичного режиму, з одного боку, та викликала критику опозиційних сил, з іншого. Однак, попри формальне закріплення демократичних прав і свобод, документ викликав суперечки щодо реального забезпечення громадянських прав, особливо в контексті політичного протистояння та розподілу влади.

Проблема полягає в необхідності глибшого розгляду впливу політичних сил на конституційний процес у міжвоєнний період, визначення рівня відповідності Конституції 1923 року демократичним стандартам та її впливу на подальший розвиток Румунії.

Метою дослідження є аналіз процесу ухвалення Конституції Румунії 1923 року, її основних положень та політичного контексту прийняття, а також оцінка її впливу на подальший розвиток правової та політичної системи країни. Для досягнення поставленої мети, були поставлені наступні завдання: дослідити історичні передумови прийняття Конституції 1923 року; проаналізувати основні положення Конституції, їхню відповідність демократичним принципам та порівняння з попередньою Конституцією 1866 року; визначити роль політичних сил у процесі ухвалення Конституції та основні аргументи опозиції; оцінити значення Конституції для розвитку державного устрою, громадянських прав і свобод у Румунії міжвоєнного періоду.

Стан опрацювання проблематики. Питання конституційного розвитку Румунії, зокрема прийняття Конституції 1923 року, досліджувалося як у румунській, так і в зарубіжній історіографії. Значний внесок у вивчення цієї теми зробили такі дослідники, як І. Скурту, М. Стенеску, І. Піддубний, а також ряд інших авторів другої половини XX – першої чверті XXI ст., які аналізували політичні процеси міжвоєнного періоду.

Роботи І. Піддубного висвітлюють основні етапи політичної боротьби навколо прийняття Конституції 1923 року та зміни державного устрою, громадських прав і свобод Румунії міжвоєнного періоду. Праці І. Скурту присвячені політичному контексту ухвалення Конституції, діяльності Націонал-ліберальної партії та її впливу на правові зміни. У свою чергу, М. Стенеску досліджував соціально-економічні аспекти цього періоду, включаючи роль робітничого руху та політичних протестів проти ліберального уряду.

Окремі аспекти конституційних змін аналізуються у збірниках документів, таких як *Constituțiunea nouă din 29 Martie 1923*, що містить офіційний текст Конституції та коментарі до її статей. Дослідження політичної боротьби навколо прийняття Конституції представлені у працях, що висвітлюють діяльність опозиційних партій, зокрема Націонал-цереністської партії.

Проте, попри значний масив наукових праць, залишаються питання, які потребують подальшого вивчення. Зокрема, важливо детальніше дослідити механізми реалізації положень Конституції на практиці, вплив внутрішньої та зовнішньої політики на конституційний процес, а також реакцію суспільства на нову систему державного управління.

Виклад основного матеріалу. Перехід Буковини зі складу Австро-Угорщини до Румунії привів край з однієї монархії до іншої. Подібне було і з Бессарабією, яка також увійшла до складу держави з конституційною монархією.

Конституція Румунії 1866 р. і була трансформована в результаті потреб, які виникали у ході розвитку країни та її політичної системи чи як відповідь на зовнішньополітичні загрози даній системі, все ж таки її зміст не зовсім відповідав характеру нової держави. На другому році діяльності уряду лібералів 26 січня 1923 р. вніс до парламенту проект конституції. Відповіддю став виступ опозиції у парламенті. Так, Палаті виступив др. Н. Лупу, а в Сенаті Н. Костекеску, вказуючи на те, що проект лібералів не дає гарантій поваги громадянських прав і свобод, які є формальними. Від імені партії було зроблено заяву, що проект є нульовим і недійсним, що його неможливо визнати основним законом країни. Таке ставлення до проекту конституції пояснювалося також і характером розста-

новки сил, адже після тривалих переговорів лідери Цереністської та Національної партій вирішили 3 березня 1923 р. відновити Об'єднану опозицію. Обрана позиція не давала права цереністам і націоналістам брати участь у дискусіях з приводу конституції, але вони виступали з загальними заявами, чим не дали змогу Цереністській партії взяти участь у спробах ввести до конституції ряд демократичних положень [2, с. 350–370].

За проект конституції проголосували у Палаті 26 березня 247 – «за», 2 – «утрималися», 8 – «проти», а у Сенаті 27 березня – 137 – «за», 2 – «утрималися», 2 – «проти». Одразу ж після цього від імені Цереністської та Національної партій було направлено «останній ультиматум» королю з проханням на підписувати конституцію, оскільки настануть важкі часи, але 29 березня 1923 р. конституцію опублікували у «Monitorul Oficial».

Та попри все конституція стала черговим кроком у розвитку румунського суспільства, встановивши норми буржуазно-демократичного режиму і дещо пізніше (1928–1931, 1932–1933 рр.) представники Націонал-цереністської партії правитимуть на основі цього закону [1, с. 28].

Нова конституція розроблялася під егідою лібералів, чим можна пояснити збереження більшості положень конституції 1866 р. і внесення невеликої кількості нових статей до тексту нової конституції. Послідовність розділів та статей конституції від 28 березня 1923 р. була приблизно подібною до конституції 1866 р. з пізнішими змінами. Відкривалася конституція главою, що стосувався державного устрою та розділом, що торкався території країни, яку проголошували національною, унітарною та неподільною. Стаття 2 оголошувала невідчужуваність частин Румунії та неможливість зміни її кордонів, інакше як на підставі закону. Колонізація території Румунії іноземцями заборонялася положеннями конституції. Адміністративний устрій у загальному узаконювався статтею 4, яка передбачала функціонування повітів та громад, як складових частин, на які поділялася країна. Кількість таких одиниць, як і їх розміри та склад мали визначатися відповідним законом про адміністративну організацію.

Другий розділ (статті 5–32) присвячувалися питанню прав румунських громадян. Як і у ст. 5 конституції 1866 р. Стаття 5 передбачала свободи для румунів (громадян Румунії) без різниці походження. Вже статтею 6 передбачалося яким чином забезпечуватиметься дотримання цих свобод [3, с. 3]. Новою за змістом виявилася стаття 7 конституції. Так, згідно неї ні віра, ні конфесія, етнічне походження чи мова не мали бути перешкодою в Румунії у дотриманні цивільних прав.

Стаття 8 гарантувала рівність румунів перед законом, тоді як ст. 9 визнавала захист прав іноземців у Румунії на основі закону. Стаття 10 проголошувала заборону всіх привілеїв та класової монополії, а ст. 11 гарантувала особисту свободу. Недоторканим оголошувалося житло (ст. 13), а вироки та конфіскація майна мали проводитися на основі законів (ст. 14, 15).

Новими були статті 18–21, якими гарантувався ряд прав румунських громадян. Власне саме румуни та натуралізовані румуни користувалися правом володіння сільською нерухомістю (ст. 18). Стаття 19 оголошувала корисні копалини власністю держави за виключенням спільних родовищ, кар'єрів будівельних матеріалів чи сховища торфу без втрати прав здобутих державою.

У ряді випадків держава мала право втручатися на підставі законів для попередження економічних чи соціальних конфліктів. Відповідним законом гарантувалася соціальна допомога робітникам при хворобі, нещасних випадках та ін. Гарантувалася статтею 22 свобода віри, адже держава обіцяла гарантії всім культам, які не порушували громадського спокою. Церквою більшості проголошувалася Румунська православна церква, яка була домінуючою в державі, тоді як греко-католицька мала першість перед іншими культами. У королівстві Румунська православна церква мала єдину організацію, яка підтверджувалася відповідними законами. Також відповідні закони мали регламентувати управління та адміністрування церкви та контроль за нею держави. Питання канонічні та культові вирішувалися центральною синодальною установою (ст. 22). Ряд статей гарантував інші свободи громадян Румунії. Так, це були свободи в отриманні освіти (ст. 24), свободи в публікації і поширенні власних ідей (ст. 25), дотримання таємниці листування (ст. 27), свободи зібрань (ст. 28), створення асоціацій (ст. 29). Кожен громадянин мав право звертатися до влади шляхом петицій (ст. 30). Заборона стосувалася служби іноземній державі без дозволу уряду (ст. 32) [4, с. 5–8].

У третьому розділі конституції розглядалися питання повноважень держави у різних сферах та, перш за все, у законодавчій. Так, стаття 33 наголошувала на виконанні повноважень державою від імені нації через делегації та на основі положень конституції. Законодавча влада за статтею 34 виконувалася спільно королем та національним представництвом. Останнє поділялося на Сенат та Палату депутатів. Кожен закон погоджувався всіма трьома гілками, а підписання закону королем відбувалося після його обговорення та голосування за нього більшості обох палат (ст. 34).

Публікація законів була підставою їх впровадження у дію. За статтею 39 виконавча влада віддавалася королю, який виконував її згідно з положеннями конституції, а судова – судовим органам

(ст. 40). За статтею 41 інтереси повітів чи громад підлягали виконанню повітовими чи громадськими радами [5, с. 8-9].

Члени Національного представництва виступали представниками нації і засідання обох палат були публічними і лише за регламентом можна було оголошувати секретними засідання.

Заборонялося одній особі бути одночасно членом двох палат. З початком кожної сесії Палата депутатів та Сенат обирали голову, співголів та членів бюро (ст. 47). Кожне рішення приймалося абсолютною більшістю голосів, окрім випадків передбачених конституцією, законами чи регламентами Законодавчого корпусу, коли вимагалася переважача кількість голосів.

Кожен проект закону голосувався постатейно. Також кожна з палат мала право на розслідування (ст. 50) підстав внесення змін до статей та внесених поправок (ст. 51).

Новими статтями стали 61, 62 та 63. Зокрема, за статтею 61 виборчий закон встановлював умови для виборця. Члени обох зібрань вибиралися на 4 роки, а плата депутатів та сенаторів відповідала встановленим законом [6, с. 9-10]. Депутати обиралися з громадян Румунії на основі загального, прямого, обов'язкового і таємного виборчого права (ст. 64). Вибори депутатів проводилися по виборчим округам, які не могли бути більшими за повіт. За виборчим законом обиралися депутати пропорційно чисельності населення (ст. 65). Щоб стати депутатом необхідно було мати румунське громадянство, користуватися політичними та цивільними правами, бути у віці 25 років та мешкати в Румунії (ст. 66). Сенат складався з сенаторів обраних та поправу.

Обирали їх румунські громадяни у віці від 40-а років на основі обов'язкового, рівного, прямого та таємного виборчого права. Число обраних від кожної виборчої округи сенаторів встановлювалося пропорційно до населення. За статтею 69 обрані у повітових, міських чи комітетах члени єдиною колегією на підставі обов'язкового, рівного, прямого та таємного вибирали сенатора від повіту.

Сенаторами по праву могли бути спадкоємець престолу після виповнювання 18 років, щоправда вирішальний голос він отримував з 25 років. Також сенатором по праву могли бути митрополит чи єпископи, глави визнаних державою конфесій, які представляють не менше 200 тис.

Щоб стати сенатором необхідно бути румунським громадянином, користуватися цивільними і політичними правами, бути у віці 40 років, мешкати в Румунії [7, с. 10-12].

Румунія продовжувала залишатися парламентською монархією, у якій воля короля мала помітне значення і особа короля була знаковою фігурою. Практично ж конституція узаконювала перебування у владі бічної гілки заснованої Каролем I династії. Зокрема про це свідчить положення глави II, де вказано, що королем могла бути особа, що належала до династії Карла I Гогенцоллерн-Зігмарінген по чоловічій лінії з виключенням спадкоємців по жіночій лінії (ст. 77).

За свого життя король міг призначити регенцію з трьох осіб, які виконували королівські повноваження після смерті короля при малолітстві спадкоємця трону. Затвердження складу регенції відбувалося у парламенті. У випадку відсутності регенції її обирали у парламенті (ст. 83). При неспроможності короля правити міністри мали право прийняти рішення про скликання парламенту, який приймав рішення щодо регенції. Король був особою недоторканною, а міністри – відповідальними особами. Король призначав і звільняв міністрів, санкціонував та затверджував закони, скасовував власні призначення, здійснював амністію у політичних питаннях та ін. За статтею 90 король скликав парламент, але у випадку не скликання парламент збирався 15 жовтня щороку на сесію, що тривала 5 місяців. Король відкривав сесію тронною промовою. Король мав право скликати позачергову сесію чи розпустити палати парламенту [8, с. 12-14].

З оголошенням у 1926 р. принцем-спадкоємцем малолітнього Мігая створено було й регентську раду на чолі з принцем Ніколае, дядьком потенційного короля. Очоливши регентську раду, принц Ніколае виступав у парламенті при його відкритті з тронною промовою, що, зокрема, було зроблено у 1928 р. після виборів, які привели до влади уряд Націонал-цереністів. Саме тоді прозвучала обіцянка про надання національним меншинам ширших прав, адже у обговоренні промови ставилися вимоги вирішити питання національних меншин [9].

Офіційно, в ході реставрації, 10 червня 1930 р. румунський трон посів король Кароль II, який управляв країною впродовж 10 років і залишив свою посаду у зв'язку з гострою політичною кризою в країні, викликаною територіальними втратами червня-серпня 1940 р. [10, с. 280-287, 421].

Статті 92-100 визначали повноваження міністрів. Так, уряд виконував владні повноваження від імені короля та згідно положень конституції. Міністри складали Раду міністрів, яку очолював голова – особа уповноважена королем для створення уряду.

Міністри мали право брати участь у обговоренні законів у парламенті, але без права голосування. Присутність хоча б одного міністра у парламенті під час дебатів була необхідною, причому обидві палати могли вимагати присутності міністрів при їх обговоренні (ст. 96). Звільнити міністра від відповідальності не міг ні письмовий, ні усний наказ короля. Кожна з палат, як і король, мали право піддавати міністра судовому переслідуванню, для чого були потрібні дві третини членів.

Питання діяльності румунського уряду ставало також важливим, адже в умовах правління Фердинанда I фактично другою після короля людиною в країні був Іон І.К. Бретіану, якому вдалося завершити уніфікацію Румунії та побудувати систему країни, що базувалася на баченні нової румунської держави Націонал-ліберальною партією [11, с. 223–225].

Межі діяльності судової влади визначалися статтями глави IV третього розділу конституції. Так, для країни єдиним визначався Касаційний суд, який мав право розглядати закони на предмет їх відповідності конституції (ст. 103) [12, с. 15–16].

У главі V в єдиній статті розглядалося питання повітових та громадських установ. Власне наголошувалося на тому, що діяльність цих закладів мала регулюватися законами, що базувалися на принципі адміністративної децентралізації. Члени повітових та громадських рад обиралися на основі загального, рівного, прямого, секретного та обов'язкового голосування. Представництво національних меншин мало бути здійснене у відповідності до закону. Також за законом до складу рад мали входити обрані та кооптовані члени, серед яких мали право бути жінки [13, с. 16].

Окремі розділи були присвячені питанням фінансів, збройних сил та загальним положенням, як і ревізії конституції. Новим положенням виявилось створення Вищої ради оборони країни, яка мала піклуватися про заходи з оборони країни (ст. 122) [14, с. 17]. Зберігалися положення про можливість ревізії конституції з ініціативи короля або якоїсь з палат парламенту для чого мали обирати відповідну комісію. Практично положення даної глави повторювали відповідну статтю конституції 1866 р. [15, с. 18].

Завершальний розділ “Перехідні та допоміжні розпорядження” визначали порядки проведення аграрних реформ у різних частинах Румунії та набуття румунського громадянства, порядок голосування по законам [16, с. 18–20].

Висновки. Дослідження процесу ухвалення Конституції Румунії 1923 року дозволяє зробити низку важливих висновків щодо політичного розвитку країни у міжвоєнний період. Прийняття цього документа стало ключовим етапом у формуванні правової системи “Великої Румунії”, забезпечивши формальне закріплення демократичних принципів, зокрема рівності громадян перед законом, захисту громадянських прав і свобод, а також парламентської монархії як основи державного ладу.

Попри це, Конституція 1923 року викликала критику з боку опозиційних сил, які вказували на її обмежений демократичний характер та недостатню ефективність у гарантуванні прав громадян. Процес її ухвалення супроводжувався гострими політичними дискусіями, що відображало боротьбу між ліберальною більшістю та опозицією, яка прагнула розширення демократичних механізмів.

Аналіз положень Конституції свідчить про збереження багатьох норм Конституції 1866 року, що забезпечило правову спадкоємність, але водночас обмежило можливість проведення глибоких реформ. Запроваджені нові статті щодо громадянських прав, соціальних гарантій та виборчої системи мали позитивний вплив на розвиток політичної культури в Румунії, хоча їх реалізація залишалася складним завданням.

Таким чином, Конституція 1923 року заклала основи подальшого державного розвитку, але її демократичний потенціал не був повністю реалізований через внутрішні політичні конфлікти та вплив зовнішніх факторів. Подальші конституційні зміни та політичні кризи міжвоєнного періоду підтвердили складність створення стабільної демократичної системи в умовах зміненої геополітичної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Scurtu I. Din viața politică a României. Întemeierea și activitatea Partidului Țărănesc (1918–1926). București: Editura Literă, 1975. P. 112–118; Scurtu I. Din viața politică a României (1926–1947): Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc. București: editura științifică și enciclopedică, 1983. P. 22–23; Stănescu M.C. Mișcarea muncitorească din România în anii 1921–1924. București: Editura politică, 1971. P. 28.
2. Піддубний І.А. Розділ 6. Адміністрація Буковини міжвоєнного періоду. Історія розвитку органів влади на території Чернівецької області. Чернівці: Букрек, 2014. С. 350–370; Піддубний І.А. Партії, парламент, король та уряд. Розвиток і взаємодія елементів політичної системи Румунії у 1918–1940 рр.: монографія І.А. Піддубний; наук. ред. О.І. Сич. Чернівці: Друк Арт, 2019.
3. Constituțiunea nouă din 29 Martie 1923. Adnotată cu trimiteri la art. Constituției din 1866 și la art. din textul belgian. Hamangiu C. Codul General al României. Vol. XI–XII: Leginoui de unificare 1922–1926. București, 1927. P. 3.
4. Constituțiunea nouă din 29 Martie 1923. Adnotată cu trimiteri la art. Constituției din 1866 și la art. din textul belgian. Hamangiu C. Codul General al României. Vol. XI–XII: Leginoui de unificare 1922–1926. București, 1927. P. 5–8.

5. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 8-9.
6. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 9-10.
7. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 10-12.
8. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 12-14.
9. Рідний край. (Чернівці).1928. 28, 29 груд.; 1929.6 січ., 10, 17, 31 бер., 28 квіт.
10. IstoriaRomânilor. Vol.VIII: Româniaîntregită (1918-1940) Coord. Prof. I.Scurtu. București:EdituraEnciclopedică, 2003. P. 280–287, 421.
11. IstoriaRomânilor. Vol.VIII:Româniaîntregită (1918–1940) Coord. Prof. I.Scurtu. București:EdituraEnciclopedică, 2003. P. 223–225.
12. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 15-16.
13. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 16.
14. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926.București, 1927. P. 17.
15. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927.P. 18.
16. Constituțiuneanouădin 29 Martie 1923. Adnotatăcutrimiterilaart. Constituțeidin 1866 și laart. dintextulbelgian. Hamangiu C. CodulGeneralalRomâniei. Vol. XI-XII: Leginouideunificare 1922–1926. București, 1927. P. 18–20.